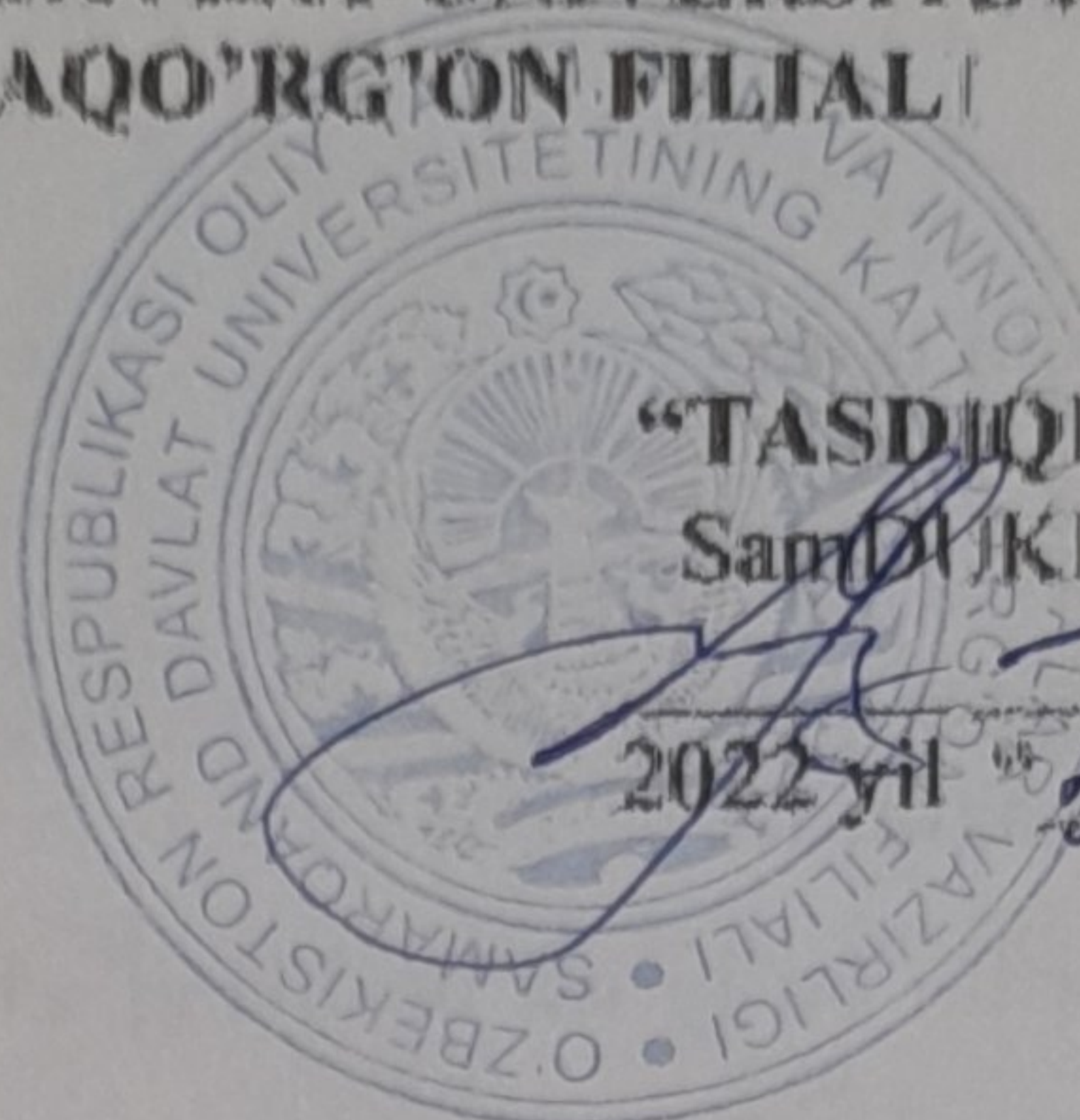

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI
SAMARQAND DAVLAT UNIVERSITETINING
KATTAQO'RG'ON FILIALI**

"TASDIQLAYMAN"

Samarqand filial direktori:

Sh.R. Urakov

2022 yil 08.09

**T.F. EKOLOGIK MADANIYAT VA
BARQAROR TARAQQIYOT ASOSLARI
FANINING O'QUV DASTURI**

Bilim sohasi:	100000 – Ta'lim
Ta'lim sohasi:	110000- Ta'lim
Ta'lim yo'nalishi:	60110300-- Boshlang'ich ta'lim

Kattaqo'rg'on - 2022

M3. Populyatsiyalar, Ekotizimlar va Biosfera ekologiyasi

Populyatsiyalar va ularning xususiyatlari. Populyatsiyalar tuzilmasi (miqdoriy va o'zgaruvchan ko'rsatkichlari). Biosenoza (fitosenoza, zoosenoza) va 4iologi. Ekologik maskan. Ekotizimlar gomeostazi, energiyasi va 4iologic mahsuldorligi. Biosfera – Yer qobiqlarida biri va global ekologik tizim. Biosferaning tarkibi va chegaralari. Biosferada modda va energiya aylanishi, biogeokimyoviy sikllar. Tabiiy ekotizimlar (quruqlik, chuchuk suv, dengiz ekotizimlari) va tabiiy landshaftlar (biomlar). Biosferaning 4iologic xilma-xilligi va biotaning atrof-muhitga ta'siri. V. Vernadskiyning biosfera haqidagi ta'limoti. Noosfera, antropogen ekologik tizimlar (landshaftlar) va inson salomatligi.

M4. Tabiiy resurslar va ulardan oqilona foydalanish.

Tabiiy resurslar – inson hayotini chellovchi omil sifatida. Tabiiy resurslar va ularning tanihi (turlari). Resurslar bilan ta'minlanganlik va ulardan oqilona foydalanish.

M5. Atmosfera va uni muhofazasi.

Tabiatga antropogen ta'sirlar va atrof-muhitning ifloslanishi. Atmosferaga antropogen ta'sirlar va uning ifloslanishi (iqlimning isishi yoki bug'li gazlar ta'siri; ozon qatlamining buzilishi; kislotali yog'irlarning yog'ishi). Atmosfera havosini muhofaza qilish chora-tadbirlari.

M6. Suv resurslari va uni muhofazasi

Gidrosferaga antropogen ta'sirlar, uning ifloslanishi va ekologik oqibatlari. Orol dengizining qurishi va Orolbo'yi ekotizimlarining inqirozi. Suv resurslarini ifloslanishdan himoya qilish chora-tadbirlari.

M7. Tuproq resurslari va uning muhofazasi.

Tuproqning hosil bo'lishi, tarkibi, tuzilishi, kesimi va ekologik omillari. Tuproqqa antropogen ta'sirlar, uning eroziyasi, ifloslanishi, ikkilamchi sho'rlanishi 4ac ho'lga aylanish jarayoni. Tuproqlarni ekologik himoyalash chora-tadbirlari.

M8. O'simlik dunyosi va ularni muhofaza qilish.

O'simlik dunyosi hamda 4iologic xilma-xillik haqida tushuncha. O'simlik dunyosiga antropogen ta'sirlar va 4iologic xilma-xillikka tahdidlar. Nalotot dunyosini himoya qilish chora-tadbirlari. O'zbekiston Respublikasining muhofaza etiladigan tabiiy hududlari.

M9. Hayvonot dunyosi va ularni muhofaza qilish.

Hayvonot dunyosi hamda 4iologic xilma-xillik haqida tushuncha. Hayvonot dunyosiga antropogen ta'sirlar va 4iologic xilma-xillikka tahdidlar. Hayvonot dunyosini himoya qilish chora-tadbirlari. Noyob va yo'qolib borayotgan turlar, "Qizil kitob".

M10. Ekologik madaniyat asoslari.

Tabiat va jamiyat o'rtasidagi o'zaro munosabatlar evolyutsiyasi. Insoniyat tarixidagi ekologik inqirozlar va inqiloblar. Tabiat va jamiyat koevolyutsiyasi. Noosfera

kontseptsiyasi. Ekologik ong, axloq va kompetentlik. Ekologik ma'rifat, ta'lim va tarbiya. Ekologik madaniyat: mezonlari, ko'rsatkichlari va turlari. Ekologik pedagogika va ekopedagogik faoliyat.

M11. Global o'zgarishlar va barqaror taraqqiyot.

1. Global o'zgarishlar va o'tish davri xususiyatlari.
2. Hududlarning bardosh berish qobiliyati (imkoniy sig'ini).
3. Insoniyatning omon qolish strategiyasi.
4. "Barqaror taraqqiyot" tushunchasi va kontseptsiyasi.
5. Barqaror taraqqiyotning ekologik, iqtisodiy va ijtimoiy jihatlari.

M12. Barqaror taraqqiyot va ta'lim.

1. Barqaror taraqqiyot printsiplari va qonunlari.
2. Barqaror taraqqiyot indikatorlari va mezonlari.
3. Atrof-muhit holatini mahalliy va mintaqaviy darajada boshqarish.
4. "Ekologik iqtisodiyot" tushunchasi.
5. O'zbekistonda 2030 yilgacha bo'lgan davrda barqaror rivojlanish sohasidagi milliy maqsad va vazifalar.
6. Barqaror taraqqiyot sohasidagi ma'rifat, ta'lim va tarbiyaning maqsadi, vazifalari va mazmuni.

II.11 Amaliy va seminar mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg'ulotlarning tavsiya etiladigan taminiy mavzulari va ularning mazmuni:

- A1. Ekologik madaniyat va barqaror taraqqiyot asoslari fanining rivojlanish tarixi.
- A2. Organizm va muhit.
- A3. Populyatsiya va biotsenozlar ekologiyasi.
- A4. Ekotizimlar va biosfera ekologiyasi.
- A5. Tabiiy resurslar va ulardan oqilona foydalanish.
- A6. Atmosfera va uni muhofazasi.
- A7. Suv resurslari va uni muhofazasi.
- A8. Tuproq resurslari va uning muhofazasi.
- A9. O'simlik dunyosi va ularni muhofaza qilish.
- A10. Hayvonot dunyosi va ularni muhofaza qilish.
- A11. Ekologik madaniyat asoslari.
- A12. Global o'zgarishlar va barqaror taraqqiyot.
- A13. Barqaror taraqqiyot va ta'lim.
- A14. Barqaror taraqqiyotning ekologik, iqtisodiy va ijtimoiy jihatlari.

- A15. Atrof-muhit holatini mahalliy va mintaqaviy darajada boshqarish.
- A16. O'zbekistonda 2030 yilgacha bo'lgan davrda barqaror rivojlanish sohasidagi milliy maqsad va vazifalar.
- A17. Barqaror taraqqiyot sohasidagi ma'rifat, ta'lim va tarbiyaning maqsadi, vazifalari va mazmuni.
- A18. O'zbekiston qishloq xo'jaligi va ekologiya
- A19. Insof va tabiiy landschaftlar hamda muhofaza qilinadigan hududlar munosabatlari.
- A20. Ekohuquqiy madaniyatning ahamiyati va o'rni.
- A21. Ekologik menajment tizimini joriy etishning iqtisodiy samarasini oshirish yo'llari.
- A22. Ekologik tavakkalchilik.
- A23. O'zbekistonda va jahonda ch qindirlarni boshqarish.

Mustaqil ta'limni tashkil etishning shakli va mazmuni

Talab mustaqil ta'limni tayyorlashda muayyan fanning xususiyatlarini hisobga olgan holda quyidagi shakllardan foydalanishi tavsiya etiladi.

- darslik va o'quv qo'llanmalar bo'yicha fan boblari va mavzularini o'rganish;
- tarqatma materiallar bo'yicha ma'ruzalar qismini o'zlashtirish;
- mazmun adabiyotlar bo'yicha fanlar bo'limlari yoki mavzulari ustida ishlash;
- talabning o'quv-ilmiy-tadqiqot ishlarini bajarish bilan bog'liq bo'lgan fanlar bo'limlari va mavzularini chuqur o'rganish;
- faol va muammoli o'qitish uslubidan foydalaniladigan o'quv mashg'ulotlari;
- nazariy va amaliy mashg'ulotlar o'tish davomida talabxnlarni ijodiy jarayonga yo'naltirish, ularni tahlil qilish, mustaqil ishlashga o'rgatish, nashqlar bajarish;
- badiiy asarlarni estetik-g'oyaviy jihatdan tahlil qilish, klassik asarlar matni ushida ishlash, adabiy jarayonni psixologik tomondan kuzatib borish.

Tavsiya etilayotgan mustaqil ta'limning taxminiy mavzulari:

№	Mustaqil ta'lim mavzulari	Shakli	Dars soat	Ajratilgan ball
1.	Eko o'giya fani va uning bo'limlari, ekologiyning vazifalari.	Mustaqil o'zlashtirish, esse yozish, manbaalar bilan ishlash.	4	16
	Muhit va ekologik omillar. Muhitga o'rganishlarning moslashishi.		4	
	Suv, havo va tuproq muhitlari va ularning ifloslanishi.		4	

	Biomaronlar va tirik organizmlarning hayotiy shartllari. Vaqt ekologik omili. O'simlik va hayvonlardagi sutkalik, oylik va yillik maromlari.	4	
2.	Populyatsiyalarning umumiy tasnifi. Populyatsiyalarning asosiy xususiyatlari	4	
	Biotsenoz, biogeotsenoz va ekotizimlarning tuzilmalari va xususiyatlari.	4	16
	Ekotizimlarning o'zgarishi. Siksesiya hodisasi.	4	
	Biotsfera haqida tushuncha. Vemadskiy ta'limoti, noosfera.	4	
3.	Tabiat va jamiyat orasidagi munosabatlar. Ilmiy texnika revlyusiyasining tabiatga ta'siri. O'zbekistonda tabiatni muhofaza qilish	4	16
4.	Eko o'giya fani va uning bo'limlari, ekologiyning vazifalari.	4	
	Muhit va ekologik omillar. Muhitga o'rganishlarning moslashishi.	4	16
	Suv, havo va tuproq muhitlari va ularning ifloslanishi.	4	
5.	Biomaronlar va tirik organizmlarning hayotiy shartllari. Vaqt ekologik omili. O'simlik va hayvonlardagi sutkalik, oylik va yillik maromlari.	4	16
	Populyatsiyalarning umumiy tasnifi. Populyatsiyalarning asosiy xususiyatlari	4	
Jami			80

Fan dasturining informatsion-uslubiy ta'minoti

- jihozlar va uskunalar, moslamalar: electron doska-Hitachi, LCD-monitor, electron ko'rsatgich (ukazka).
- tarqatma materiallar: test, krosword, savol kartochkalar.
- kompyuter va multimediali vositalar: kompyuter, Ell tipidagi proektor.

Asosiy adabiyotlar	
1.	Xo'janazarov O'E., Yakubjonova Sh., Ekologiya va tabiatni muhofaza qilish O'quv qo'llanma Toshkent, 2018
2.	Saidonov P.S. "Ekologiya va atrof muhitni muhofaza qilish asoslari" Darslik Toshkent, 2007
3.	Xolmurodov va boshqalar J.T. "Ekologiya huquqi" IIV akademiyasi Toshkent 2014
4.	Ejzarchev A. "Umumiy ekologiya" Darslik Toshkent 2003
5.	Shaxmatova G.B. "Ekologik menejment" Darslik Toshkent, 2021
Tavsiya qilinadigan qo'shimchi adabiyotlar	
1.	Mirziyoyev SH.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahba-faoliyatining kundalik poidasi bo'lishi kerak. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2016 yil yakunlari va 2017 yil istiqbollarga bog'ishlangan majlisidagi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining nuqti. // Xalq so'zi gazetasi. 2017 yil 16 yanvar, №11
2.	O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi. O'zbekiston Respublikasi prezidentining farmoni. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017y., 6-son, 70-madda
3.	Xo'janazarov O'E., Mirzomurov M., Norbobayeva T. Ekologiya va barqaror taraqqiyot ta'limi. - T.: "Navro'z". 2014.
4.	O'zbekiston Respublikasi Qizil kitobi Toshkent 2001 "Chinor ENK" I tom O'z imliklar va zamburug'lar
5.	O'zbekiston Respublikasi Qizil kitobi Toshkent 2009 "Chinor ENK" II tom Haqorat odami.
Axborot manbalari	
1.	www.udp.uz
2.	www.pedagog.uz
3.	www.zynooet.uz
4.	www.edu.uz
4.	VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari: Ma'ruclar - interfaol keys-stafilar; seminarlar (mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javob kerak, guruhlarda ishlash; taqdimotlarni qilish; individual loyihalar; jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar. Amaliy mashg'ulotlar - multimedia qurilmalari bilan jihozlangan auditoriya har bir akadem. guruhga alohida o'tiladi. Mashg'ulotlar faol va interfaol usullar yordamida o'tiladi. "Munozara" texnologiyasi ishlatiladi, savollar mazmunini o'qituvchi tomonidan belgilanadi. Ko'rgazmali materiallar va axborotlar multimedia qurilmalari yordamida amallar bajariladi. Mustaqil ishlar quyidagi turlardagi amalga oshirilishi tavsiya etiladi: - esse - dolzarb mavzu bo'yicha shaxsiy fikrini tanqil, publitistik va

	boshqalarlarda yozma bayon qilish; - dokladdar tayyorlash; - kurs ishi yozish; - konspekt yozish; - glossariy tuzish; - individual va guruhviy o'quv loyihasi; - keys-tapshiriqlarini bajarish; - mavzu i portfoliolar tuzish; - axborot-tahliliy materiallar bilan ishlash; - manbalar bilan ishlash; - infografika tuzish; - chizma-tasviriyy modellar (intellekt-kart, freym, mantiqiy graf va h.k.) yaratish; - multimedia taqdimotlar yaratish; - darslarning metodik ishlanmalarini tayyorlash; - darsdan tashqari mashg'ulotlar ishlanmalarini tayyorlash; ta'lim yo'nalishi(mutaxassislik)ning xususiyatidan kelib chiqqan holda mustaqil ishlarning boshqa turidan foydalanish mumkin.
5.	VII. Kreditni olish uchun talablar: Fanga o'c nazariy va uslubiy tushunchalarni to'liq o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat ishini topshirish.
6	Fan dasturi Samarqand davlat universitetining Kattaqo'rg'on filiali kengashining <i>5 sentabr</i> 1 - bayonnomasi bilan ma'qullangan.
7	Fan/modul uchun mas'ullar: F.A.Saidonov - SamDUKF, "Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim, sport" kafedrasi assistenti.
8	Taqrizchilar: T.E.Eshqiyev - SamDUKF, "Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim, sport" kafedrasi mudiri. Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)